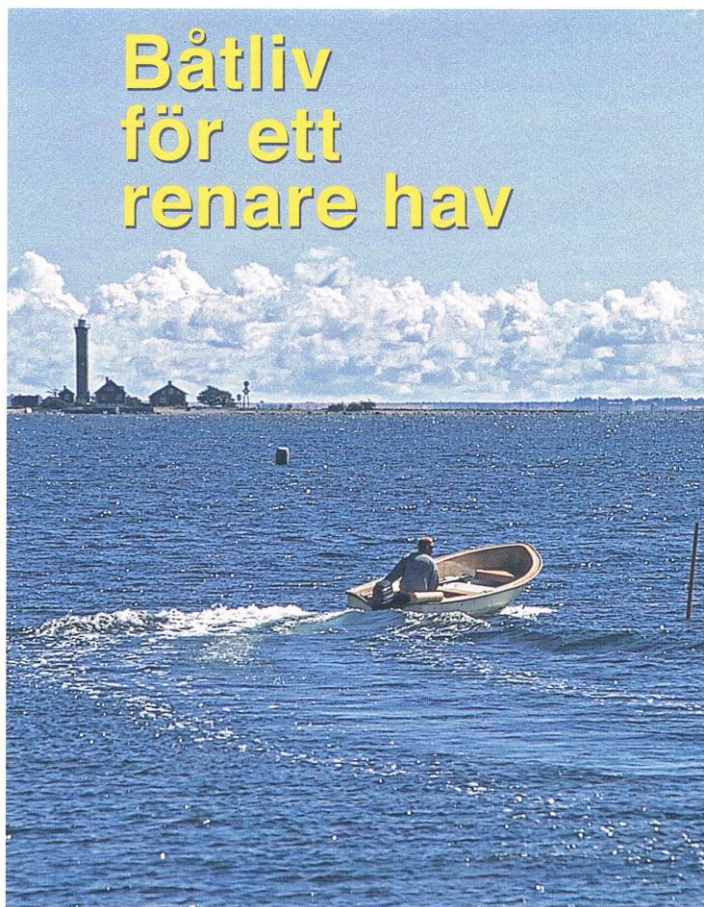


Båtliv för ett renare hav

Produktion: Thorsten Jansson, Miljöportage 2011

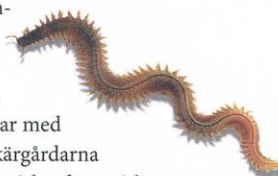


Kalmarsund med Garpens fyrplats och stackmön över Öland.

Östersjöns kustområde är en fantastisk miljö samtidigt som den är arbetsplats och rekreationsområde för hundratusentals båtägare. Enligt en studie finns det cirka 800 000 fritidsbåtar i Sverige, varav 225 000 vid ostkusten. Här finns skyddade vikar med undervattensängar av grönt, vajande ålgräs. I klippskärgårdarna övertar blåstången den viktiga rollen som uppväxtområden för smådjur och fiskar. De grunda vikarna är lekområden för gädda, abborre, strömming och sik.

Men under de senaste 50 åren har kustmiljön förändrats dramatiskt av ökade utsläpp av näringsämnen och miljögifter från land och alltför intensivt fiske i Östersjön.

Vi kan alla hjälpas åt att förbättra situationen. Den här broschyren berättar lite om hur vi kan bidra genom att köra vår egen båtmotor på rätt sorts bränsle, använda bottenfärger som inte skadar miljön och lämna avfall på land istället för i vattnet.



Havsborstmasken *Nereis diversicolor* är en av Östersjöns vanligaste invånare.



Länsstyrelsen
Kalmar län





Knubbsälar i södra Kalmarsund. I bra väder ligger sälarna gärna och solbadar på stenarna.

Här finns djurlivet som sätter färg på båtlivet

Ostkustens skärgårdar är fortfarande en rik miljö för både fåglar och däggdjur. Möten med djur som sälar och havsörn är inte ovanliga i dag och tillhör båtlivets bästa sidor.

För att inte djuren ska störas av båtar och människor under känsliga årstider finns dock fågel- och sälskyddsområden. I Kalmar län finns fyra skyddsområden för sälar, Örö sankor i Misterhults ytter-skärgård samt Bottorp, Eckelsudde och Värnanäs i södra Kalmarsund. Vid Örö finns i huvudsak gräsäl medan Kalmarsund är mer känt för sina knubbsälar. De föder sina ungar på sommaren. Kolonin vid Värnanäs är den största i Östersjön och har omkring 200 djur.

För båtägare är de kraftigt färgade, gula förbudsskyltarna på öarna med fågel-skydd en välkänd syn. Grundregeln är att inte komma närmare land än 100 meter, om inte passagen mellan öarna är alltför trång.

Om man vill se sälar på nära håll är Ottenby på södra Öland en utmärkt plats. På udden finns ett gömsle där man kan stå osedd och studera både säl och fåglar.

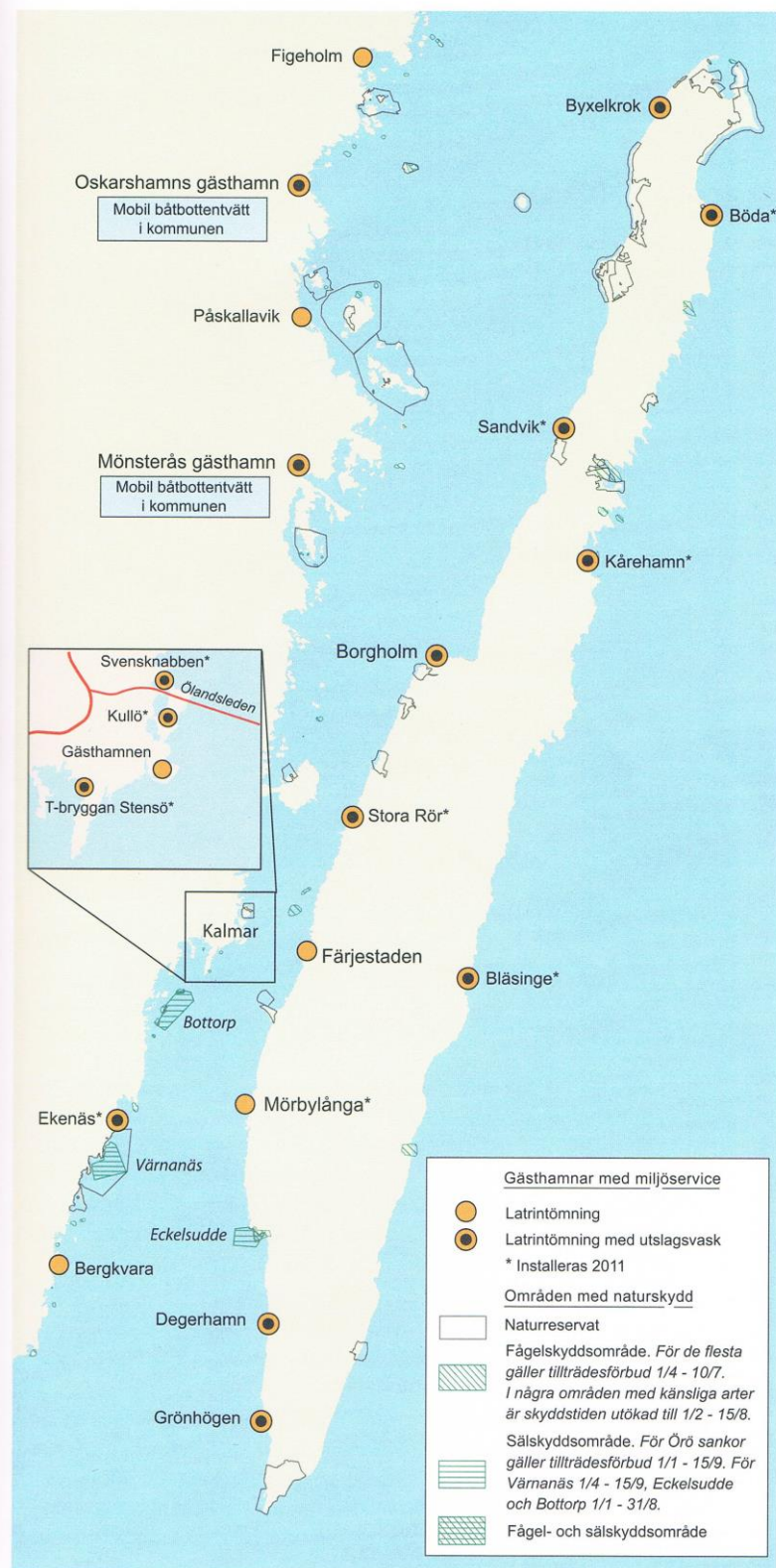


Havsörnen var på 1970-talet nästan utrotad av miljögifter men har ökat starkt sedan dess.

Avfallet på rätt plats

Avloppen från städerna bidrar starkt till övergödningen i Östersjön. Avloppsvattnet innehåller nämligen kväve och fosfor från maten som vi äter. Fosfor går rakt genom kroppen och vidare till reningsverken. Verken kan i stor utsträckning minska fosforhalten i avloppsvattnet medan kvävet är betydligt svårare att göra något åt. Toalettavfall från fritidsbåtar bidrar på samma sätt till både övergödning och algbloomingar. Urin från en enda person under ett dygn innehåller tillräckligt mycket fosfor för att producera ett kilo alger i vattnet!

I ett flertal hamnar finns nu stationer för latrintömning (sugtömning) samt möjlighet att tömma portabla tankar i utslagsvask. Ta gärna en titt på kartan för att se var stationerna finns. Många installeras 2011.





Data från NASA/MODIS, bearbetade av SMHIs oceanografiska enhet

Östersjön en julidag 2005. Algblomningen har slagit till.

Arbete pågår för att minska överskottet på näring

Övergödning innebär att det finns för mycket näringsämnen i vattnet. Det visar sig genom att vattnet har blivit grumligare. Grunda vikar växer igen och bottenarna täcks av fintrådiga alger. Det är nutidsmänniskans sätt att leva som orsakar detta problem. Kväve och fosfor används som gödning i jordbruket men läcker också ut i Östersjön. Kommunala reningsverk och orenade avlopp från fritidshus släpper också ut näring och kemikalier från livsmedel som vi äter. Trafikens kväveutsläpp är också en stor orsak till övergödningen.

Näringsämnena gör att mängden alger ökar. Fosfor utnyttjas som bränsle av blågröna alger, egentligen en sorts bakterier. Om det är gott om fosfor förökar sig de blågröna algerna explosionsartat - algblomningen är här. Det händer särskilt på sommaren när det är varmt i vattnet.

En hel del arbete pågår dock för att minska detta miljöproblem. Våtmarker anläggs för att fånga upp näring från land och fosfater är numera förbjudna i tvättmedel. Lantbruket försöker minska sina utsläpp av växtnäring och det kommer att bli förbjudet att släppa ut toalettavfall från fritidsbåtar. Kommunerna arbetar med att kartlägga utsläppen från enskilda avlopp. En del av dessa åtgärder finansieras med statliga pengar inom ramen för LOVA, lokala vattenvårdsprojekt.

Giftfärger rena botten för livet i Östersjön

Som båtägare är vi rädda om våra flytande klenoder och tänker kanske mindre på miljön och den egna hälsan när båten ska hållas i bästa skick. Men bottenfärger som verkar på kemisk väg faller ut tungmetaller eller biocider som hamnar i näringskedjorna och förorenar bottenarna. Halten av koppar ökar fortfarande utefter ostkusten. Biocider lagras upp i växter och djur och har visat sig kunna skada arvsanlag, fortplantning och immunsystem hos fiskar, fåglar och däggdjur.

Båtägarna kan bidra till en bättre vattenmiljö genom att följa råden för ett miljövänligare båtliv:

- Undvik båtbottnfärger som innehåller tungmetaller som zink, bly och koppar. De innehåller ofta också växtgifter (biocider) som ska förhindra att svampar och små organismer fäster sig på båtens botten. Sådana färger är bara tillåtna på Västkusten. Inga färger som verkar på kemisk väg får användas i Östersjön. Välj istället hårda och släta färger utan miljögifter. Båtägarens lott är att ta upp båten då och då och göra botten ren genom skrapning och borstning. På ett par platser i Kalmar län finns båtbottevättar dit du kan ta båten. Se karta!
- Slipdamm och färgrester från så kallade "giftfärger" innehåller tungmetaller och andra ämnen som inte bör hamna i vattendrag och vikar. Samla därför upp damm och flagor från slipning och skrapning. Använd dammsugare eller presenning – och skyddsutrustning för hälsans skull.
- Kemiska produkter för båtvård är ofta mer eller mindre skadliga för miljön. Halvtomma flaskor och burkar ska lämnas till miljöstationer för farligt avfall. I många gästhamnar finns sådana stationer där du kan sortera ditt farliga avfall. Här finns särskilda kärl för batterier, oljor, färgrester och lösningsmedel. En hamn för fritidsbåtar är faktiskt skyldig att ta emot avfall från båtar som använder hamnen. Det ska också vara gratis att lämna avfall.

Vad har du i tanken?

Trots utvecklingen av bättre båtmotorer använder många båtägare fortfarande sina äldre tvåtaktsmotorer och fel sorts bensin. Tvåtaktarna är skadliga för miljön eftersom de bara förbränner en del av bränslet. Resten går direkt ut i vattnet och innehåller skadliga ämnen som bensen, aromater och polyaromater.



Utomboardsmotorerna bidrar till sämre vattenmiljö

Till tvåtaktare bör man välja alkylatbensin som minskar utsläppen av de skadliga ämnena med upp till 90 procent. Miljön är värd de extra kronor man får betala. Dessutom slipper man de direkt hälsofarliga avgaserna. Bensen tillhör de ämnen som klassas som cancerframkallande.

Byt alltså bränsle till din tvåtaktare! Alkylatbensin finns i dunkar och som bulkvara. Miljöanpassad olja finns också och bör användas till båtmotorer.